

Om dalkarlen Säbb Anders Andersson

Fakta sammanställd av Ingalena Marthin

Säbb Anders Andersson hette en man som O P Pettersson nämner på några ställen i Gamla byar. De flesta forskare har säkert hört talas om honom, och många har nog funderat över vem han var. Av en händelse fann jag ett flyttningsbetyg som gjorde att jag fick ledtrådar för att finna honom.

Han var född i Wikarbyn, Rättvik 1779-05-14 som son till Säbb Anders Hansson f 1739 och Anna Andersdtr f 1749. Han gifte sig med Anna Andersdtr f 1782 från Västbjörkan, Rättvik 1804-01-01. De fick 3 döttrar, Anna f 1805 blir kvar på gården, men ogift. Sonen Anders f 1810 flyttar till Frötuna, Stockholms län 1842 och där blir han kvar, även han ogift. Nästa dotter, Lisbet f 1815 dör redan efter 4 månader. Den tredje, Kerstin f 1817 gifter sig och stannar på gården.

Anders f 1779 flyttar till Vilhelmina 1834 enligt flyttningsintyget för att anlägga ett nybygge vid Storsjön. Han ser ut att ha tagit nattvard regelbundet enligt detta intyg. Han är lite svår att följa i kyrkböckerna men han kan återfinnas i Nordansjö i slutet av 1840-talet och han är antecknad under rubriken boställslösa när han dör 1860-11-05 81 år gammal. Hustrun Anna levde till 1862 i Wikarbyn.

Ur O P Pettersson Gamla Byar i Vilhelmina

Stornäs sid 153 GB 2

Till yttersta udden av Stornäset kom en sommar i början av 1800-talet dalkarlen Anders Andersson alldeles ensam. På näset, där dalkarlen hade landat, hade fjällstormen brutit omkull en stor gran. I fallet hade granroten ryckt med sig jord och torv och nu stod granroten på kant och bildade en hög, tät vägg. Anders Andersson beslöt att inrätta bostad åt sig invid denna rot. Han slätade till marken invid roten, högg till stockar och reste dem mot roten tätt på alla sidor och övertäckte stockarna med näver och torvor. I sjöstranden fann han lämpligt stora, flata hällar och av dessa murade han spis i sin hydda. Ur roten framstack inåt hyddan ett grovt rotben. Detta högg Anders Andersson av till lämplig längd och yxade av det återstående stycket, så att det blev lämpligt att tjäna som bord i hans bostad. Anders Andersson rodde i båt då han anlände till Stornäset, och i båten hade han med en bössa, ett antal nät, yxor och annan arbetsredskap och skidor. Nu slog sig Anders Andersson till ro på sitt näs i sin nyinrättade bostad. Ur sjön och skogen tog han fisk och fågel i tillräcklig mängd för sitt uppehälle.

När snö hade lagt sig på marken och sjöarna hade frusit sig starka på höstvintern, begav sig Anders Andersson på skidor till en by längre ned i trakten, där han hade lämnat kvar sin dalkarlkälke förra våren. Kälken var lagom lång för Anders Andersson att ligga i, och i kälken hade han så tjocka och varma sängkläder, att han utan men kunde reda sig att ligga i kälken en vinternatt under bar himmel. Denna kälke drog han på återfärden till sin hydda på Stornäset med sig och framkommen dit, drog han kälken med sig in i hyddan. Där fick den på natten tjäna Anders Andersson som säng, och under dagen som sittbänk och vilosoffa. Under ett par år skall Anders Andersson ha framlevat sitt eremitliv ensam i denna hydda. Men tillvaron blev honom slutligen alltför trist. Han tog sin kälke och begav sig längre ned i trakten, där han inrättade bostad åt sig på Storånäset på det ställe där Nordansjö nr 1 nu ligger. Anders Andersson, dalkarlen var den första fasta åbon på Stornäset.

Nordansjö sid 63 GB 1

En dalkarl vid namn Anders Andersson satte sig vid denna tid ned på en backsluttning invid stranden av Malgomajsjön inom det åt Henrik Mårtensson (i Skansholm) utsynta med ej upplåtna svedjelasområdet, där han uppförde åt sig en fyrknyttstuga, 8 alnar i fyrkant och 11 varv hög, med bakugn och spis, men utan fönster och golv. Här bodde Anders Andersson såsom backstugusittare alldeles ensam en tid och livnärde sig på fiske och fågelsfångst. Men Anders Andersson var en man, som icke kunde trivas länge på ett och samma ställe, varföre han inom kort sålde sin lägenhet och det lilla arbete, han hade utfört till Mats Matsson från Strömnäs. Därefter tog han sin kälke och vandrade bort för att söka sig en annan boplats. Under dagen fick kälken tjäna honom som dragkälke och under natten som säng. Han drog då kälken in i en stuga. Hans boplats blev omsider nybygget Andersmark inne i skogen söder om Malgomajsjön, vilket nybygge han anlade och uppkallade efter sitt namn.

Andersmark sid 218 GB 3

Dalkarlen Säbb Anders Andersson hade hos K B ansökt om tillstånd att få anlägga ett nytt nybygge av lägenheter på kronoallmanningen å den s.k. Brännan öster om Tjåls nybygge. Med anledning härav förrättades anläggningssyn den 4 september 1844 - se sid 218 GB 3

Sin rätt till nybygget enligt denna syn avstod Säbb Anders Andersson till Augustinus Matsson från Strömnäs 1845.

Från Andersmark flyttade Anders Andersson till en liten stuga i Bränna i Laxbäcken. Här skulle han ha råkat ut för att vittrorna höll gravöl i stugan, medan han satt och lappade skor. Anders Andersson flyttade emellertid också härifrån. Inte för vittras skull, för dem var han inte rädd. Men har var en eremit och levde ensam utan ättlingar. Allt enligt O. P. Petterssons sagesman.

Utdrag ur kyrkobokföringen

Rättvik (W) C:6 1775-1808 Bild 28 / Sida 41 (AID: v131564 b28 s41, NAD: SE/ULA/11284) [Källa: ArkivDigital AD AB]

56	Anders	maj 14	16	Anders Andersson	16	Anders Andersson
57	Anna	14	16	Anna Andersson	16	Anna Andersson
58	Anna	maj 16	18	Anna Andersson	18	Anna Andersson

Utdrag ur Födelseboken C:6 (1775-1808) Rättvik (W) Bild 28 /sid 41

Nr	Stånd och Namn	Födelse-år och dag	Kopior	Läsa och försäkr.	Gift-år	Hvarifrån	Hvarthän	Döds-år	Anmärkingar för seder m. m.	År 18	År 18
34	Säbb Anders Andersson	1779			1804				Skänkt från Husförhörslängd nr 11. d. 17		
	Hustru Anna Andersdotter	1788			1804/1804	Kesä Wästerb	alla				2/2
	Dotter Anna Andersdotter	1804							Sn		3/3
	Son Anders Andersson	1810				nya C			van	14/10/18	3/7
	Dotter Christin Andersdotter	1817							van		

Utdrag ur Husförhörslängd AI:10c (1826-1836) Rättvik (W) Bild 190 / sid 184

206 Nordansjö

Nr	Stånd och Namn	Födelse-år och dag	Kopior	Läsa och försäkr.	Gift-år	Hvarifrån	Hvarthän	Döds-år	Anmärkingar för seder m. m.	År 18	År 18
39	Säbb Anders Andersson	1779				Andersson	1847			4/9	
	Hustru Christin Andersdotter	1804					1847				1/10
	Son Erik Andersson Sundin	1797									1/10

Utdrag ur Husförhörslängd AIa:6 (1847-1856) Vilhelmina (AC) Bild 216 / sid 206

196 Postlöst

Nr	Stånd och Namn	Födelse-år och dag	Kopior	Gift-år	Döds-år	Läsa och försäkr.	Hvarifrån	Hvarthän	Anmärkingar för seder m. m.	År 1857	År 1858	År 1859
39	Erik Olof Sundin	1809										13/10
40	Erik Olof Sundin	1817										
41	Säbb Anders Andersson	1779										

Utdrag ur Husförhörslängd AIa:7b (1857-1866) Vilhelmina (AC) Bild 204 / sid 196

Denna artikel handlar eventuellt om just **Säbb Anders Andersson**

Hämtad ur

Post- och inrikes tidningar

Datum: 1836-03-12

Hernösand. Norrlands Tidning för den 5:te dennes innehåller följande anteckningar om Vilhelmina Socken i Norra Ångermanlands Lappmark.- Avlidne Skolmästaren Pehr Rådström blef prestvigd år 1779 och förordnad till Pastors Adjunkt i sin födelsebygd Åsele. I denna egenskap skulle han äfven om somrarna resa upp till fjellen och predika för Lapparna derstädes. På den tiden fanns ännu icke i fjelltrakten af Åsele något bönehus, ty Fatmomacke är först sednare byggd. Rådström hade då upprest en koja åt sig vid sjön Ransar, som är belägen ofvanom Fatmomacke. Utanför dörren hade han låtit uppsätta en gäll. Detta är ett slags byggnad bestående af 4 temmeligen höga i jorden nedslagna stolpar, på hvilka ofvantill ett tak hvilar. Lappar och Nybyggare i de nordligare Lappmarkerna hafva allmänt sådana, såsom en högst väsentelig byggnad vid deras hufvudviste eller gård, och begagna den till att der upphänga fisk och kolt till torknings. De äro stundom beslagna med spjälkar rundt omkring och försedde med lås, men sådan lyx medgåfvo ej omständigheterna vid Ransasjön, utan gällen var öppen rundt omkring. Emellertid var det icke någon fisk- eller köttgäll, utan en — Kyrka.

Lapparna samlades dit om helgdagen till Gudstjenst och placerade sig efter omständigheterna under gällen. På åtskilliga ställen rundt omkring uppgjordes eld, såsom Lapparna pläga i sin renhage, för att afvärja myggen. Då nu församlingen af röken var någorlunda fredad för dessa yttre fiender, afhörde den ock saktmodigt predikan, som förkunnades från den öppnade kojdörren.

Kojan passerade för Sakristia, och rundt omkring dörren knäböjde Kommunikanterna, då de skulle anamma Herrans Nattvard. Någon annan Kyrka fanns då ej på närmare håll, än i Åsele, som är beläget ungefär 20 mil längre ned, och var den då den enda i denna trakt af Lappmarken. Fredrika och Dorothea voro ännu ej påtänkta. Men vid 1780 började man vara betänkt på en Kyrkobyggnad i den trakt af Åsele Lappmark, som nu utgör Wilhelmina, och var afsigten dermed att befrämja Nybyggarekulturen. Man hade redan på 1770-talet för samma ändamål anställt prest vid Tärna Kapell i Lycksele Lappmark, men som här ännu ingen enda Nybyggare fanns, och äfven Lapparna mot vintern flyttade ner åt Lyckseletrakterna, begaf sig Presten, som naturligtvis icke heller hela vintern ville gästa räfven, också derifrån.

Sedan man några år sålunda fortfarit, nemligen att Presten under sommaren uppehöll sig i Tärna, men mot vintern begaf sig derifrån, och ingen Nybyggare för Prestens skull ville sälta sig ned vid Tärna, föll man ändteligen på den, visserligen förståndigare, iden, att förflytta den för Tärna anslagna Kapell-Predikantlönen till Åsele Lappmark, och der anlägga en Kyrka på närmare håll till bebodda trakter. Tärna är beläget ända upp vid fjellen, vid pass 20 mil ofvanom Lycksele. Man utsåg nu Kyrkoplats något öfver 6 mil ofvanom Åsele; och Rådström

var dervid Consistorii fullmäktig. Här blef Wilhelmina Kyrka några år derefter verkligen uppbyggd. Likväl voro i dén trakt af Åsele Lappmark, som nu utgör Wilhelmina Socken, endast 5 Nybyggare, när Kyrkoplatsen utsågs. — — — En af desse, Daniel Danielsson blef förflyttad till Åsele, der han fick Torfsele, som lærer hafva varit ett nybruk under Åsele Presbol, i utbyte mot sitt nybygge, hvilket sålunda blef förvandladt till Prestbol.

Samtidigt med Förenta Staternas i Nord-Amerika uppkomst, började Nybyggare-kulturen i Wilhelmina Socken: den har också tilltagit i samma skala med nämde Republik: från 5 nybyggare har Wilhelmina uppstigit, sedan 1780, till 150. Dock har icke välståndet tilltagit i samma proportion. Fattigdomen kan, i synnerhet efter de senaste missväxtåren, sägas vara allmän, och i ingen trakt af Lappmarken finnas uslare nybyggare, än vissa i Wilhelmina.

Wid Malgomai-sjön såg referenten sistlidne sommar en nybyggare, som väl förtjenar att citeras, såsom ett exempel på, huru ringa ett nybygges början kan vara. Det var en Dalkarl vid namn Anders Andersson, som här hade nedslagit sina bopålar. Hans boning bestod af ett litet skjul af risqvistar, som stöddes af ett par nedslagna pålar. Längden kunde vara 3 å 4 alnar och bredden 2. Framtill var det öppet och der var eldstaden. Här var hela Anders Anderssons munförråd och löseghedom förvarad. Den bestod af en liten påse med något mjöl uti, en liten gryta, en skål, en slef, en gammal hoplappad fäll och ett par gamla nät. En hundvalp var det enda djur, som fanns på nybygget. Denne gaf tillkänna, att fremmande anländt till gården, och Anders Andersson, som hördes hugga i skogen, kom för att taga emot oss. Man skulle icke hafva undrat om han varit trumpen och nedtrvckt samt klagat öfver sina klena omständigheter; men denne var något när maken till Diogenes i tunnan. Croesus kunde ej vara mera förnöjd öfver sina skatter, än Anders Andersson öfver sitt nybygge. Han var munter och glad, förde oss hit och dit i skogen, för att visa lägenheterna, dem han ämnade upparbeta till åker ock äng. Han tycktes redan se de gungande åkerfälten och de grönskande ängarna, men alls icke blifva varse skogen, under hvars rötter de ännu lågo förborgade.

Den kinkigaste omständigheten var, att ännu inga naturliga ängar funnos för det tilltänkta och påbörjade nybygget, och att här fordrades icke blott arbete att uppbryta åker, utan ock något alt göda den med. Detta tyckte sig dock Anders Andersson hafva en god hjälp emot, i sitt högst värderade, så kallade bärfat. Detta var ett slags skölja med handtag i båda ändar, men framtill gjord som en skofvel: med ett ord, en stor sopskyffel af spjälår. Härmed samlade han allehanda rask, som han fann uppkastadt på sjöstranden och bar ihop, ämnande deraf bereda gödning. Dock visade ej det härmed anställda profvet några synnerligen gynnande resultater. Han hade nemligen redan upptagit ett litet åkerstycke, gödt det med rask, som han i sitt "bärfat" burit dit, och besått del med korn; men utsigterna till skörd voro klena.

Icke desto mindre arbetade han med all trägenhet, högg ut skogen, utvidgade sitt åkerstycke, och lefde lycklig och förnöjd. Det bästa var, att han icke hade mer än sin ensamma person att draga försorg om, och kunde således, nar vintern kom, och risskjulet ej mera förmådde skydda honom, draga sin kos och söka arbetsförtjenst hos andra. Svårligen lærer Anders Andersson se sina förhoppningar realiserade, men i en kommande tid och i annan mans hand kan väl, på det ställe, der han uppreste sin riskoja en välbyggd gård stå. Sådan är gemenligen händelsen. Den förste fattige åbon kommer sig sällan före. Han är nödsakad sälja sitt lilla ställe, för att få

upphålle för dagen eller betala åsamkad skuld; men då dit kommer en annan, som har något att börja med, så får den ringa lagenheten snart ett annat utseende och ett annat värde.

SVAR Vilhelmina III:1 Bilagor till flyttningsbok bild 111

